

Jan van der Schaar:

een vos of een egel?

Door Leo Gerrichhauzen ter gelegenheid van het afscheid van Prof.dr.ir. Jan van der Schaar van RIGO op 14 januari 2016.

Beste Jan,

"Het wordt nooit meer zoals het was" is de titel van een van jouw vele beschouwingen over de toekomst van de sociale huursector (Tijdschrift voor de Volkshuisvesting, februari 2014 no 1). In die beschouwing zet je een drietal scenario's voor de toekomst van de sociale huursector naast elkaar. Ieder van die scenario's (marktconforme sociale verhuur, sociale verhuur als sociale voorziening en platform voor bewonersinitiatief) werk je op de van jou bekende manier uit met het zetten van plussen en minnen en randvoorwaarden.

Je doet dat tegen het decor van een aantal opgaven en ontwikkelingen in het volkshuisvestingbestel (versobering verzorgingsstaat (van rechten naar gunsten), de verbetering van de kwaliteit loopt tegen zijn grenzen, balansverkorting en het vergroten van het middensegment).

Tijdens je ondervraging door de Parlementaire Enquêtecommissie komt deze beschouwing ook aan de orde. De heer Groot vraagt ernaar. Luisteren, samenvatten en doorvragen is echter niet zijn kernkwaliteit. Hij wil alleen maar weten welk scenario het beste is en aan welk jij de voorkeur geeft. Uiteindelijk lijkt je onder zijn druk een antwoord te geven en je voorkeur uit te spreken voor de publieke begrenzing, maar dat doe je niet. Je geeft wel aan wat gegeven de maatschappelijke en politieke verhoudingen het meest waarschijnlijke scenario is. Het weerspiegelt jouw manier van denken en redeneren die sterk overeenkomt met wat door de psycholoog Tetlock (en Dan Gardner) als supervoorspeller wordt getypeerd (Philip Tetlock & Dan Gardner, Supervoorspellers Amsterdam 2015).

Met vier kernbegrippen (legitimiteit, doeltreffendheid, doelmatigheid en controleerbaarheid) wordt het woningcorporatiebestel gefileerd. Het antwoord van de Parlementaire Enquêtecommissie is van verzelfstandiging naar publieke begrenzing en sturing en wordt door minister Blok en vervolgens de beide kamers gretig omarmd. Het tijdperk van de verzelfstandiging wordt daarmee afgesloten. Het parlementaire onderzoek als een reinigings- en overgangsritueel.

Voor jou, die eind jaren tachtig als beleidsarchitect van Heerma, mede vorm en inhoud gaf aan dat proces van de verzelfstandiging een ingrijpende maar gelet op jouw beschouwingen geen onverwachte gebeurtenis. In je lange loopbaan heb jij de tijdgeest meerdere malen zien veranderen. Tegelijkertijd ben jij steeds weer in staat gebleken de patronen te onderkennen en van mogelijke antwoorden te voorzien. Steeds weer vanuit een breed perspectief zoek je naar werkbare en constructieve oplossingen. Je hebt in tal van rollen actief bijgedragen aan de volkshuisvesting. Je stopt nu bij RIGO. De levenscyclus brengt je in een nieuwe fase, die van de actieve senior. De kans voor een nieuwe balans tussen werk, privé en andere hobby's.

Privé ben je net als ik opa geworden. Voor mij reden om ook weer fabels te lezen ter lering ende vermaak buitengewoon aangenaam. In die fabels staan dieren met menselijke eigenschappen centraal zoals verwoord door Jean de La Fontaine.

Ik kwam toen het volgende intrigerende zinnetje tegen dat wordt toegeschreven aan de Griekse dichter Archilochus:

*"De vos weet veel dingen, maar
de egel weet een groot ding"*

GenP Governance

In een aantal beschouwingen (onder andere Cathy Trower, Governance as leadership, 2013, Tetlock over de supervoorspellers) kwam ik deze zin en de verwijzing naar de vos en egel voor de verklaring van het gedrag van adviseurs en toezichthouders tegen. Ook de beroemde politieke filosoof Isaiah Berlin die beroemd is vanwege zijn beschouwing over positieve en negatieve vrijheid heeft er een essay (over Tolstoy) aan gewijd. Voor hem staat de vos symbool voor de denker die de complexe werkelijkheid niet vanuit een invalshoek probeert te doorgronden maar vanuit meerdere perspectieven. Het zijn de experts die pragmatisch zijn en op zoek naar de alternatieven die werken. Ze spreken over mogelijkheden en waarschijnlijkheden, niet over zekerheden. Zij zijn op zoek naar de patronen. Ze hebben een open geest.

Egels daarentegen hebben de neiging hun gedachten te organiseren op basis van een leidend idee of specialisme. Ze persen vanuit dit (ideologisch) perspectief problemen en vraagstukken in de mal van hun verkozen patronen van oorzaak en gevolg. Deze experts redeneren meer vanuit zekerheden en weten welke wegen zeker de voorkeur verdienen. Ze verkondigen eerder zekerheden dan waarschijnlijkheden. Volgens Tetlock zijn het slechte voorspellers. Egels zijn, omdat mensen intrinsiek behoefte hebben aan zekerheden, populair. In de huidige tijd is dat duidelijk te zien nu de grote vereenvoudiger leidend is in de opiniepolls.

Het moge duidelijk zijn. In die symbolische duiding zie ik je als vos die met een open geest de krachten in beeld brengt en meerdere scenario's verkent. Tegelijkertijd sta je voor een aantal persoonlijke waarden. Natuurlijk gezag, evenwichtig, fair, bescheiden maar ook duidelijk als dat nodig is.

We hebben een aantal malen intensief mogen samenwerken en we kennen elkaar al lang. Bij KWH hebben we gewerkt aan de ontwikkeling van een visitatiemethodiek en het maatschappijlabel. In 2007 zijn we ook gestart met visitaties. Vlak voor de start van de Parlementaire Enquêtecommissie hebben we samen met Rik Koolma en Vincent Gruis het boekje "Van Lef en lof naar schade en schande: een analyse van ontsporing van leiderschap bij zes woningcorporaties" gepubliceerd. Een product van wat we als boekenclub begonnen zijn. Het was altijd een genoegen om samen te werken mede vanwege je scherpe geest.

Jan, je neemt nu afscheid van het RIGO maar ik hoop dat je actief blijft. De volkshuisvesting heeft jouw wijsheid als vos nog steeds nodig.

